

5. Кравченко Л.М. Неперервна педагогічна підготовка менеджера освіти: монографія / Л.М. Кравченко. Полтава: Техсервіс, 2006. 420 с.
6. Кремень В.Г. Синергетика в освіті: контекст людино центризму: монографія / В. Г. Кремень, В.І. Ільїн. К.: Педагогічна думка, 2012. 368 с.
7. Ніколаєнко С.М. Теоретико-методологічні основи управління інноваційним розвитком системи освіти України: монографія / Станіслав Миколайович Ніколаєнко. К., 2008. 418 с.
8. Франчук Т.Й. Цілісний освітній простір: педагогічні основи його формування: монографія / Т.Й.Франчук; Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка. Кам'янець-Поділ., 2009. 244 с.

УДК 364.46

Кавецький В. Є.

кандидат педагогічних наук, доцент,
в. о. завідувача кафедри педагогіки
і психології та інклюзивної освіти ТОКІППО
vikkav@ukr.net

ОСОБЛИВОСТІ КОНСУЛЬТУВАННЯ ПЕДАГОГІВ В УМОВАХ НОВИХ СУСПІЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

В умовах пандемії, коли ситуація невизначеності підвищує рівень тривожності особистості, посилює хвилювання за своє здоров'я, провокує невпевненість у майбутньому, актуалізується необхідність у наданні консультаційної підтримки усім учасникам освітнього процесу в ЗЗСО. Зрозуміло, що консультування є одним з найважливіших напрямів діяльності працівника психологічної служби. Так, у Положенні про психологічну службу в системі освіти України консультативна функція визначається як допомога у вирішенні проблем щодо розвитку, виховання, навчання та формування психологічної і соціальної компетентності учасників освітнього процесу. Водночас, відповідно до Положення про центр професійного розвитку педагогічних працівників (затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 29 липня 2020 р. № 672) основними завданнями центру є сприяння професійному розвитку педагогічних працівників, їх психологічна підтримка та консультування. Зрештою, відповідно до Концепції «Нової української школи» передбачається нова роль учителя – не як єдиного наставника та джерела знань, а як коуча, фасилітатора, тьютора, модератора в індивідуальній освітній траєкторії дитини, який, власне буде здійснювати консультаційну підтримку здобувача освіти. Отже, консультування, як невід'ємна частина фахової діяльності освітян, особливо затребувана як важливий інструмент допомоги учасникам освітнього процесу не тільки у контексті масштабних реформ у галузі освіти а й як засіб, що сприятиме самозбереженню особистості в ситуації пандемічної тривоги.

Проблемі надання консультаційної допомоги учасникам освітнього процесу присвячені праці В.Саяка, який дослідив особливості педагогічного консультування як напряму професійної діяльності, Н. Михайлової і С. Юсфіна,

які визначили основи педагогіки підтримки, М. Певзнер, О. Зайченко, В. Букетов, які обґрунтували науково-методичний супровід працівників школи у контексті педагогічного консультування і супервізії, К. Серебрякова проаналізувала особливості надання психологічної допомоги вчителям. Водночас з'являються матеріали, присвячені підтримці особистості в умовах пандемії. Так, В. Рибалка проаналізував особливості психологічного захисту особистістю імунної системи свого організму під час коронавірусної пандемії, О. Загородня визначила специфіку мобілізації психологічних ресурсів життєстійкості людини під час пандемії, В. Байдик висвітлив питання психогієни професійної діяльності педагога в умовах карантину тощо. Водночас недостатньо висвітленим залишається питання надання консультаційної допомоги особистості в умовах нової соціокультурної реальності.

Основна суть консультування полягає в тому, що фахівець не вирішує проблеми за людину, а створює умови в яких вона знаходить свої нові можливості у вирішенні власних завдань. Отже, основною метою консультанта є допомога людині в усвідомленні проблеми, активізацію її ресурсів для пошуку шляхів і способів розв'язання проблеми. У контексті сучасної освітньої парадигми того, хто консультиє і того, кого консультиють слід розглядати як фахівців у своїх галузях, як рівноправних партнерів. Їх співпраця дозволяє з'єднати їх знання і відкриває багаті творчі можливості для вирішення проблем. У цьому, напевно, найбільше значення консультативної роботи.

Основними складовими консультаційного процесу є такі:

1. Особистість консультованого та його переживання;
2. Особистість консультанта в єдності його «самості» і функціональних утворень. Чимало експертів акцентували увагу на тому, що саме неповторність особистості консультанта, його щире намагання допомогти і встановити максимально справжні, конгруентні стосунки набагато важливіші, ніж володіння теорією чи методиками.

3. Взаємостосунки між консультованим і консультантом, тобто власна процес взаємодії під час консультування [2].

Ці складові є універсальними для всіх підходів до консультування. В ході консультації особистість отримує можливість ширше поглянути на ситуацію, інакше оцінити свою роль в ній і відповідно до цих нових бачень змінити своє ставлення до подій і свою поведінку. Важливо, щоб консультований переформулював актуальну проблему в особисте завдання, зрозумів власну відповідальність за його розв'язання а також те, що в нього є для цього можливості і вистарчить ресурсів її розв'язати.

Стадії консультування:

1. Встановлення контакту. На цій стадії консультант встановлює контакт (raport) з консультованим і досягає обопільної довіри.

2. Визначення проблем. На цій стадії визначається суть звернення, встановлюються як емоційні, так і когнітивні аспекти.

3. Ідентифікація альтернатив. На цій стадії з'ясовуються і відкрито обговорюються можливі альтернативи рішення проблем.

4. Планування. На цій стадії здійснюється критична оцінка обраних альтернатив рішення.

5. Діяльність. На цій стадії відбувається послідовна реалізація плану вирішення проблем. Консультований може погоджуватися і виявляти намір діяти під час консультування, однак в реальному житті не робити ніяких кроків. Сам факт, що консультований почав діяти, незалежно від успішності цих дій, є хорошою ознакою ефективності консультування.

Зрозуміло, що ряд чинників так чи інакше впливає на процес консультування. До таких чинників С. Гледінг відносить: структура, тобто формат самого процесу консультування, умови в яких відбувається консультування, рівень зацікавленості консультованого у змінах, його особливості і необхідні якості консультанта [2]. Розглянемо детальніше, які ж якості мають бути в педагога, щоб на ефективному рівні надавати консультаційні послуги.

Сидоренко і Хрящева виділяють і описують деякі загальні якості ефективного консультанта [4]:

1. Психологічна спостережливість – це чутливість в сприйнятті психологічних явищ, інших людей. Хороший спостерігач, з одного боку, здатний бачити іншу людину і запам'ятовувати, як вона виглядала, що говорила і що робила, а з іншого боку, він має здатність акумулювати спостереження і використовувати всі для більш точного її розуміння.

2. Психологічне мислення – це особливий спосіб, стиль мислення, що передбачає здатність відчувати психологічний зміст спостережуваних подій і вміння його аналізувати.

3. Самовладання – це здатність концентруватися на завданні, незважаючи на негативні стани, що виникають під час спілкування, а також, не звертати увагу на зовнішні відволікаючі обставини.

4. Уміння слухати – означає чути те, що людина хоче повідомити насправді, а не тільки те, що вона говорить вголос, а також розуміти те, що передається без слів. При цьому чути іншого – це також і чути самого себе, вловлювати свої реакції, які виникають у відповідь на ті чи інші слова, дії, прояви людини.

5. Емпатія – це здатність до співпереживання, співчуття, співучасті. Вона допомагає зрозуміти стан людини, встановити з нею довірчі відносини, в результаті чого виникає атмосфера, що дозволяє консультованому експериментувати зі своєю поведінкою, змінюватися.

6. Креативність – це здатність до нестандартних рішень і поведінки, здатність виявляти нові рішення проблем або нові способи вираження. Креативність допомагає консультанту долати стереотипи поведінки, знаходити оригінальні рішення проблем в складних ситуаціях.

Розглянемо особливості консультаційної підтримки педагогічних працівників у контексті сучасних трансформаційних змін у суспільстві. Звичайно, так чи інакше педагоги завжди надавали консультації одне одному з різноманітних питань: організації освітнього процесу, використання інноваційних методик, налагодження взаємодії з учнями і їх батьками тощо, або

ж можна згадати добру стару традицію допомоги досвідченого вчителя своєму молодому колезі. Відрадно, що в Новій українській школі особливу увагу приділяють проблемі надання консультаційної допомоги під час освітнього процесу.

Загальні особливості надання консультаційної підтримки педагогічним працівникам:

1. Практичне застосування принципу не пригнічення означає, що основою консультування має стати наснаження (імпаурмент). Принцип полягає в тому, що у процесі взаємодії між людьми, особливо коли один має більше влади й обіймає вищу посаду, ніж інший, необхідно керуватися підходом, який скоріше применшує, а не підкреслює різницю у владі чи досвіді та підвищує особистісні переваги й ресурси тих, хто є підлеглим [5].

2. Консультант і консультований – це дорослі люди, котрі краще вчать, коли навчання є самокерованим, а до консультації застосовують проактивний підхід. Важливо також, щоб при визначенні підходу до консультаційної підтримки бралася до уваги твердження, що дорослі краще вчать за певних обставин, зокрема, коли мають контроль над власним навчанням [1].

3. При роботі з учителями слід враховувати те, що постійно оцінюючи працю учнів, вчителі самі стають дуже чутливими до оцінки. Свідомо чи несвідомо вони також вимірюють свою роботу за 5 чи 12 бальною шкалою, порівнюючи свою працю з працею колег і болісно переживаючи будь-які свої невдачі. Вчителям більшою мірою притаманні перфекціоністські тенденції. Тому вони швидше розкажуть на консультації про таємниці сімейного життя, ніж про невдачі (або, як їм здається, невдачі) в роботі. У зв'язку з цим, перш ніж заглиблюватися в особисту ситуацію вчителя, слід поцікавитися, що ж його змусило прийти за консультацією саме в цей момент життя. Часто можна виявити, що у даного вчителя відбулося щось з учнями або з їх батьками і він прагне таким чином захиститися важкими особистими обставинами від можливих звинувачень на свою адресу [3].

Для конструктивної взаємодії з педагогом слід дотримуватися таких рекомендацій: ставитися з великою повагою до його праці; визнавати її тяжкість і складність; не критикувати і не моралізувати; визнавати заслуги в кожному конкретному випадку і шукати сильні його сторони, що допоможуть справитися з ситуацією.

Досвідчений консультант проводитиме консультування таким чином, щоб запитання, які формулюватиме педагог стимулювали самостійний пошук відповіді. Тобто запитання набуває ролі стимулу для когнітивного розвитку, що дозволяє розглянути проблему з різних сторін, проаналізувати ключові моменти, здійснити оцінку можливих ризиків, виокремити головне та отримати висновки.

Дотримання вищеперелічених умов сприятиме виробленню в педагогів умінь самостійно вирішувати проблеми, знаходити відповіді на поставлені запитання, тобто запитання набувають функції інструменту навчання. Отже, психолого-педагогічне консультування дає можливість своєчасно реагувати на запити педагогів у розв'язанні окремих проблем, а за умови правильної

organizácii procesu konzultovania є katalizatorom pozitivnih zmin ta posuku mozlivostej dla stanovlenja osobistisnoj ta profesijnaj kompetentnosti pedagoga.

Література

1. Браун А. Супервізор у соціальній роботі: Супервізія догляду в громаді, денних та стаціонарних установах / А. Браун, А. Боурн; пер. з англ. Т. Семигіної. К.: Унів. вид-во «Пульсари», 2003. 240 с.
2. Глэддинг С. Психологическое консультирование. 4-е изд. СПб.: Питер, 2002. 736 с.
3. Серебрякова К. А. Психологическое консультирование в работе школьного психолога : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / К. А. Серебрякова. М. : Издательский центр «Академия», 2010. 288 с.
4. Шнейдер марЛ. Б. Пособие по психологическому консультированию: учебное пособие. М.: Ось-89, 2003. 272 с.
5. Якобс Д. Супервизорство / Д. Якобс и др. С-Пб : Б.С.К., 1997. 235 с.

PaedDr. Miroslav. Kamenický, PhD.

Inštitút Juraja Páleša v Levoči
Katolícka univerzita v Ružomberku

PROBLÉMY PRI VÝCHOVE A VZDELÁVANÍ ŽIAKOV POČAS PANDÉMIE COVID 19

Teoretické východiská

Pandémia nového koronavírusu (SARS-CoV-2) a choroba Covid-19 ním zapríčinená mala nemalý dopad na systém školstva po celom svete. V správe UNESCO sa hovorí o vyše jednej miliarde žiakov a študentov, ktorí boli celosvetovo zasiahnutí opatreniami v súvislosti s pandémiou koronavírusu (UNESCO, 2020). Na Slovensku bol prvý prípad ochorenia covid-19 potvrdený 6. marca 2020. Vláda SR vydala súbor nariadení, ktoré sa týkali zákazov školských súťaží a predmetových olympiád, exkurzií a výletov, všetkých športových podujatí realizovaných v sústave škôl a školských zariadení. Potom sa zatvorili vonkajšie aj vnútorné športoviská, detské kútiky a všetky voľnočasové zariadenia, kde by dochádzalo k združovaniu žiakov. V druhej polovici marca 2020 došlo k úplnému zatvoreniu vzdelávacích inštitúcií a Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR uložilo do odvolania prerušiť prezenčnú formu štúdia a nahradiť ju dištančnou metódou výuky. Na Slovensku kvôli reštrikčným opatreniam sa muselo pristúpiť k využívaniu dištančnej formy vzdelávania tak, ako to naše školstvo ešte nezažilo a to od materských škôl až po vysokoškolských študentov sa deti, žiaci a študenti učili online prostredníctvom niektorej platformy. Za dištančnú formu vzdelávania pokladáme podľa Zákona č. 245/2008 Z.z., 2008, § 54 ods. 10 „diaľkové vzdelávanie prostredníctvom korešpondencie, telekomunikačných médií a iných prostriedkov, bez priameho kontaktu medzi pedagogickým zamestnancom a samostatne študujúcim žiakom. Len veľmi málo škôl hneď na začiatku pandémie začalo využívať elektronické informačné systémy na vyučovanie online, pretože na takúto situáciu sme neboli pripravený. Komunikácia prostredníctvom nich však bola na začiatku pandémie